

Þurh Sigurðsson

Myndir

úr

ljóðheimi

Sýning að Kjarvalsstöðum 22. apríl — 10. maí 1982

Fyrri einkasýningar:

Í Hafnarstræti 1 1964

Í Bogasalnum 1967

Í Norræna húsinu 1973

Í Listasafni Árnassýslu á Selfossi 1976

Í Norræna húsinu 1978

Í Háhóli, Akureyri, 1980

Í heimi ljóðsins er að finna umfjöllun um flest hugsanleg blæbrigði mannlífsins og náttúrunnar. Sumt í kveðskap er frásagnarlegs edlis, sumt er táknrænt eða þá að áherzlan er á einhverja stemmningu. Loks eru þær yrkingar, sem telja verður súrrealískar.

Yfirbragð sýningar af þessu tagi fer að nokkru leyti eftir því, hvar leitad er fanga. Þegar grannur er skoðaður verður að telja að hér hafi öllu fremur verið leitad fanga í þeim ljóðum, sem gætu talizt af rómantískum toga spunnin. Þó er víða farið út fyrir þann ramma. En hvers edlis, sem sá kveðskapur er, og þau föng, sem þar er að hafa, hef ég reynt að túlka á frjálslegan hátt innsta kjarnann eins og hann kemur mér fyrir sjónir. Ég hef ekki bundið mig við smáatriði; ekki hugsad verkin sem myndskreytingar eða lýsingar, enda er víða bætt við ýmiskonar myndrænum skáldskap, sem á rót sína að rekja til eigin hugmyndaflugs og á sér ekki uppsprettu í viðkomandi ljóðum. Tengd hugmyndaflugi er orðið fantasía, sem notad er víða um heim og hefur unnið sér þegnrétt í íslenzku. Þetta orð lýsir því best, hvað hér er á ferðinni; í flestum myndanna er eitthvað, sem kalla mætti ljóðræna fantasía.

Þau 60 ljóð, sem ég hef sótt föng í, eru að einhverju eða öllu leyti prentuð í sýningar-skránni. Það er gert vegna þess að margir hafa yndi af kveðskap og finnst ef til vill fróðlegt að gaumgæfa, hvernig hægt er að nota skáldskaparmál í myndir. Ljóðin eru hinsvegar ekki birt hér vegna þess að það sé nauðsynlegt sýningarinnar vegna. Umfram allt er myndunum ætlað að vera sjálfstæð verk og þær eiga ekki að þurfa neinar skýringar eða texta með sér til þess að lifa á sinn myndræna hátt.

Gísli Sigurðsson.

Fylgt úr hlaði

Heimur myndarinnar og heimur ljóðsins; tveir ólíkir heimar og þó furðu skyldir. Allir þekka myndir, sem minna á ljóð, og kveðskapur skirskotar tíðum til hins myndræna. Í þetta sinn hef ég farið inn fyrir landamæri ljóðheimsins í þeim beina tilgangi að sækja þangað yrkisefni í myndir. Margsinnis hefur það verið gert áður; það er margra alda gamalt fyrirbæri í heimslífinni og íslenzkir myndlistarmenn hafa einnig unnið myndir við einstök kvæði eða verk einstakra skálda.

1. **Kvöld með rauðri skikkju og bláum faldi**
Við KVÖLD Í RÓM eftir Einar Benediktsson.
2. **Kolbeinn sat hæst á klettasnös**
Við ÁFANGA Jóns Helgasonar.
3. **Úti ert þú við eyjar blár**
Við PULU eftir Kristmann Guðmundsson.
4. **Blómarósir**
Við samnefnt ljóð Helga Sæmundssonar.
5. **Í draumi sérhvers manns er fall hans falið**
Við ljóð Steins Steinarrs: Í DRAUMI SÉRHVERS MANNS.
6. **Rís enn einn morgunn**
Við ljóð Matthíasar Johannessen: Á ÞINGVÖLLUM.
7. **Evrýdíke — ertu þarna enn**
Við ORFEUS eftir Snorra Hjartarson.
8. **Haustið kom í nótt**
Við HAUST eftir Snorra Hjartarson.
9. **Gangan er stutt**
Við ÆVINTÝRAFERÐ eftir Úlf Ragnarsson.
10. **Hvar hafa dagar lífsins lit sínum glatað?**
Við SÖKNUD eftir Jóhann Jónsson.
11. **Lífið gengur sinn gang**
Við MIDVIKUDAG eftir Stein Steinarr.
12. **Þú hlustar á þögnina**
Við ÞÖGN OG BRUNNA eftir Ólaf Jóhann Sigurðsson.
13. **Ek ríð hesti hélubarða**
Við visu úr Njálu.
14. **Haustið grátt fyrir éljum**
Við HAUST eftir Tómas Guðmundsson.
15. **Þá er betra að gleyma**
Við TORREK eftir Jóhannes úr Kötlum.
16. **Sólbráð**
Við samnefnt ljóð Þorgeirs Sveinbjarnarsonar.
17. **Furðustrandirnar mínar**
Við HEIMKYNNI VIÐ SJÓ eftir Hannes Pétursson.
18. **Skörin há að Hörgá er — og haltu þér**
Við MARTRÓÐ eftir Kristján frá Djúpalæk.
19. **Myrkrið bláa í augum þínum**
Við BLÁBRÁ eftir Kristmann Guðmundsson.
20. **Yfir hrapandi jörð**
Við TÍMANN OG VATNID (7) eftir Stein Steinarr.
21. **Kögur og Horn og Heljarvík**
Við ÁFANGA eftir Jón Helgason.
22. **Hún rís á fætur fátæk undir morgun**
Við PLÁSSID eftir Halldór Laxness.
23. **Fagur-fjöllitur dagur**
Við ljóð Snorra Hjartarsonar: Á GNITAHEIDI.
24. **Þú ert þessi undarlegi draumur**
Við ljóð Jóns úr Vör: UNÐARLEGUR DRAUMUR.
25. **Borgin sefur rótt við opna glugga**
Við ljóð Tómasar Guðmundssonar: VIÐ VATNSMÝRINA.
26. **Manstu eitt kvöld undir rökkur**
Við ÚTMÁNUÐI úr Þorpinu eftir Jón úr Vör.
27. **Gerum oss glatt kvöld**
Við HELLISMENN eftir Þorstein frá Hamri.
28. **Eldleg sól jarðar**
Við SÓL OG HRAFN eftir Jóhann Hjálmarsson.
29. **Einhver á ferð**
Við GENGID HJÁ GARDI eftir Þorgeir Sveinbjarnarson.
30. **Þar dorgar hann daga langa**
Við ljóð Tómasar Guðmundssonar: Í VESTURBÆNUM.

- 31. Ungur var ég**
Við ljóð Jónasar Hallgrímssonar: GRÁTITTLINGURINN.
- 32. Í sólhvítu ljósi**
Við TÍMANN OG VATNID (15) eftir Stein Steinarr.
- 33. Sól ek sá**
Við SÖLARLJÓÐ — Höfundur ókunnur.
- 34. Ofsinn og mildin búa þér undir bránni**
Við ÚTSÆ eftir Einar Benediktsson.
- 35. Hafkyrrðin mikla leggst yfir látur og hreiður**
Við ÚTSÆ eftir Einar Benediktsson.
- 36. En stoltastur ertu og stærstur í roki á haustin**
Við ÚTSÆ eftir Einar Benediktsson.
- 37. Þeir koma í byggð með haust í hverju spori**
Við ljóð Matthíasar Johannessen: VID ÁRMANNSEFELL.
- 38. Máltíð á engjum**
Við samnefnt ljóð Ólafs Jóhanns Sigurðssonar.
- 39. Langt heim til manna**
Við ljóð Hannesar Péturssonar: JÓN AUSTMANN RÍÐUR FRÁ REYNISTADARBRÆDRUM.
- 40. Frá vitund minni til vara þinna**
Við TÍMANN OG VATNID (10) eftir Stein Steinarr.
- 41. Í djúpinu milli okkar**
Við SPHINX eftir Nínu Tryggvadóttur.
- 42. Úr álögum hvítra skafla**
Við ljóð Matthíasar Johannessen: Ó, ÞETTA VOR.
- 43. Höllin er löngu hrunin**
Við ljóð Jóhanns Sigurjónssonar: ODDYSEIFUR HINN NÝI.
- 44. Tíminn er eins og vatnið**
Við TÍMANN OG VATNID (1) eftir Stein Steinarr.
- 45. Fyrr eða síðar**
Við ljóð Jóns úr Vör: SNÚRUSTAURINN OG HÁMINGJAN.
- 46. Ég er dularfulla blómið**
við ÞJÓÐVÍSU eftir Tómas Guðmundsson.
- 47. Brimsög rauðra loga**
Við ljóð Snorra Hjartarsonar: ÞAD KALLAR ÞRÁ.
- 48. Í draumi fjallaþjófs**
Við ÁFANGA eftir Jón Helgason.
- 49. Hrímið fellur á há þitt**
Við LEIT eftir Ólaf Jóhann Sigurðsson.
- 50. Sjá, Tíminn það er fugl sem flýgur hratt**
Við RUBAIYAT eftir Omar Khayyam.
- 51. Minjar um mannavist**
Við ADKOMU eftir Þorstein frá Hamri.
- 52. Þegar sólin skín á mig nakinn**
Við AUGNABLIKSMYND eftir Jóhannes úr Kötlum.
- 53. Sól ertu og sunnanblær**
Við NAFN ÞITT eftir Kristmann Guðmundsson.
- 54. Oft kom hann hér að liðnum löngum degi**
Við BÓLUGIL eftir Hannes Pétursson.
- 55. Fáir vissu að vorið beið**
Við ÍSLENZKT VÖGGULJÓÐ eftir Halldór Laxness.
- 56. Það var ekkert vor**
Við MÁHRET eftir Þorgeir Sveinbjarnarson.
- 57. Sá einn er skáld**
Við KVÆDID UM FUGLANA eftir Davíð Stefánsson.
- 58. Veiztu að vonin er til**
Við VONINA eftir Þuríði Guðmundsdóttur.
- 59. Senn eru dagar sóleyjanna taldir**
Við ljóð Hannesar Péturssonar: Í VARPANUM.
- 60. Vindurinn þýtur og veggina ber**
Við ÓRÁÐ eftir Jóhann Gunnar Sigurðsson.

Ljóðin sem hér er vitnað til, eru birt á næstu síðum — í heilu lagi eða að hluta, og einkennd með sömu númerum.

1 Einar Benediktsson KVÖLD Í RÓM

— brot —

Tiber sigur seint og hægt í ægi,
seint og þungt — með tímans göngulagi.
Loft er kyrrt. Ei kvikar grein á baðmi. —
Kvöld með rauðri skykkju og bláum faldi.
— Sá min berst til hafs í fljótsins faðmi.
Fyrir hug mér sveima líðnar tíðir:
Svífa á borði elfar aldri, lýðir,
eins og sýning skuggamynda á tjaldi. —

Mást skal lína og litur, steinn skal eyðast,
listarneistinn í þeim skal ei deyðast,
Perlan ódauðlega í hugans hafi
hefjast skal af rústum þjóða og landa.
Komi hel og kastí mold og grafi,
kvistist lífsins tré á dauðans arin,
sókkvi jarðarknórr í myrka marinn
myndasmiðar andans skulu standa.

2 Jón Helgason ÚR ÁFÓNGUM

Þverhöggvið gnafir þúfubjarg
þrútið af lamstri veðra;
Ægir greiðir því önnur slög,
ekki er hann mildur héðra;
lökkuð var þar á efstu brún
íþróttin vorra feðra:
Kolbeinn sat hæst á klettasnos,
kvaðst á við hann úr neðra.

3 Kristmann Guðmundsson ÞULA

— brot —

Mörg er æskuminning sár,
man ég þig löngum.
Úti ert þú við eyjar blár,
en ég er að dröngum.
Úti ert þú við eyjar blár
öðrum gefin sveini,
því er margt að meini.

4 Helgi Sæmundsson BLÓMARÓSIR

límandi leggja þær garða og torg undir fót
fagnandi laugast þær kossheitum morgunblæ,
þegar sólin dansar og skín
og spinnur geislaþræði endalaust
brósandi taka þær kveðju elskhuga sinna
hlægjandi snúa þær við þeim baki,
njóta sín á vori og sumri
en falla næsta haust.

5 Steinn Steinarr Í DRAUMI SÉRHVERS MANNS

— brot —

Í draumi sérhvers manns er fall hans fallið.
Þú ferðast gegnum dimman kynjaskóg
af blekkingum, sem brjóst þitt hefur alið
á bak við veruleikans köldu ró.

6 Matthías Johannessen Á ÞINGVÖLLUM

Með þungan ilm við andlit hrauns og valla
ris enn einn morgunn, kemur hægt og fer
um gamlar hestagötur, spyr að þér
er gengur um á lyngivöxnum hjalla

sem Jónas forðum, hlustar, heyrir niða
við hraun og mosa löngu storknað blíð.
Hér slær þitt hjarta, land sem ert þitt ljóð
laust úr fjötrum uggs og hungursviða;

og — þei — þú hlustar, heyrir mosann gróa
við hljóða mold og fagnar nýrri sói;
þú veizt að tíminn klæðir land sem kól
unz klíðar allt af fuglasöng í móa.

7 Snorri Hjartarson ORFEUS

Þegar Orfeus hafði lokið leik sínum og söng
frámi fyrir guðum myrkheims
hinum eilífu og miskunnarlausu
viknuðu þeir og urðu við bón hans
að fá Evrýdike með sér til jarðar
með því skilyrði einu
að hann ekki liti aftur á leiðinni
og þau héldu þegar af stað

upp dím göng og brött
flugléttum sporum
söngvarinn með lýru sína um öxi
brúði sína að baki
frá gegnum rökkrið
hljóðlaust og kalt
til lífandi hamingju og ljóss

ó þú sem ég hef hrifið úr óskapnaði dauðans
með ást minni ljóði mínu og söng
Evrýdike
ertu þarna enn

og hann gleymdi sér og braut
hið stranga skilyrði guðanna

8 Snorri Hjartarson HAUST

Í dag er heiðin hælugrá og rauð
því haustið kom í nótt, ég sá
það koma vestan vatn í gegnum svefninn;
vatnið er hemað þar sem slóð þess lá.

9 Úlfur Ragnarsson ÆVINTÝRAFERÐ

— brot —

Andlítið jarðar hulið hvítri grímu
horflir við geimsins myrka næturhyli.
Altekinn verð ég undarlegri vímu
óræðu svefnis og vöku millibíli.

Brjósthólið fyllist furðu léttum hlátri.
Framar er eigi líkaminn til tafar.
Blasir nú við í gleði galsakátri:
Gangan er stutt frá vöggunni til grafar.

10 Jóhann Jónsson SÖKNUDUR

— brot —

Hvar hafa dagar lífs þíns lit sínum glatað?
Og ljóðin, er þutu' um þitt blóð frá draumi til draums,
hvar urðu þau veðrinu að bráð, ó barn, er þig hugðir,
borið með undursamleikans
eigin þrotlausan brunn þér í brjóstil
Hvar . . . ?

Við svofelld annarleg orð,
sem einhver rödd lætur falla
á vörn veg — eða að því er virðist,
vindurinn blæs gegnum strætin,
dettur oss, svefngöngum vanans, oft drygklanga stund
dofinn úr stirnuðum limum.
Og spunahljóð tótleikans lætur í eyrum vor lægra.
Og leiðindin virðast í úrvinda hug vorum sefast.
Og eitthvað, er svefnrofum líkist, á augnlok vor andar,
vér áttum oss snöggvast til hálfis, og skilningi lostin
hrópar í alsgáðri vitund
vor sál:
Hvar?

Ó hvar? Er glatað ei glatað?
Gildir ei einu um hið liðna, hvort grófu það ár eða eilíft?
Unn þú mér heldur um stund, að megí ég muna,
minning, hrópanði rödd,
ó dvel!

En æ, hver má þér með höndum halda,
heilaga blekking!
Sem vængjablok svífandi engla
í augum vaknandi barna
ert þú hverful oss, hversdagsins þrælum.
Og óðar en sé oss það ljóst, er undur þitt drukknad
í æði múgsins og glaumsins.

Svo höldum vér leið vorri áfram, hver sína villigötu,
hver í sínu' eigin lífi vegviltur, framandi maður;
og augu vor eru haldin og hjörtu vor trufluð
af hefð og löggörnum vana, að ljúga sjálfan sig dauðan.

En þei, þei, þei — svo djúpt sem vor samvizka sefur,
oss sönglar þó allan þann dag
við eirðarlaus eyrun
eitthvað, því líkt sem komið sé hausthljóð í vindinn,
eitthvað, því líkt sem syngi vor sálaða móðir
úr sjávarhljóðinu' í fjarska.
Og eyðileik þrungið
hvísar vort hjarta
hljótt út í bláinn:
Hvar? . . . Ó hvar?

11 Steinn Steinarr MIDVIKUDAGUR

Miðvikudagur. — Og lífið gengur sinn gang,
eins og guð hefir sjálfur í öndverðu hugsað sér það.
Manni finnst þetta dálítið skrytið, en samt er það satt,
því svona hefir það verið og þannig er það.

12 Ólafur Jóhann Sigurðsson ÞÖGN OG BRUNNAR

— brot —

Þú hlustar á þögnina og veizt að vor þitt er liðið:
Vorið þitt liðna birtist þér aldrei frammar.
Aldrei sumar, en samt áttu ferð fyrir höndum.
Sönglausu vegi? dulfæru húms og frosta?

13 ÚR NJÁLU

(Hildiglúmur á Reykjum sá mann, svartan sem bik, ríða
gandreið yfir himininn; kvað hann visu og þótti þetta fyrir-
boði stórtíðinda.)

Ek rið hesti
hélubarða,
úrigtoppa.
Eldr er í endum
eittr er í miðju;
svá er um Flosa ráð
sem fari kefli;
ok svá er um Flosa ráð
sem fari kefli.

14 Tómas Guðmundsson HAUST

— brot —

Fálát og köld rís foldin mót nýjum degi
og framandi á sínum hnetti dagurinn vaknar.
Hann horfir á jörðina kvíðinn eins og hann eigi
þar einskis frammar að vænta af því, er hann saknar.
Því höfin sellast um óræveg eftir þeim skeljum,
sem áður voru leikföng glaðværra barna,
og austan um heiðar fer haustið grátt fyrir eljum,
en himinninn sortnar að baki fjarlæggra stjarna.

15 Jóhannes úr Kötlum TORREK

— brot —

Gnýja og gnauga
gneyþivindar
— ymja þá hrannir
hrökkur spörr í holu
hagl úr auga
bera af skeri
blóð nemur stað í æð.

Votur er og votur er
vakenda hvármur
— þá er betra að sofa
sofa í jökli
þá er betra að gleyma
gleyma í jökli
öllu því sem áður var
og áður var.

16 Þorgeir Sveinbjarnarson SÓLBRÁÐ

Feginshugur og feginsdraumar
á láði og legi.
Sólargliti og mildir straumar
á maidegi.

Í einni svípan yngist byggðin,
og eins er sálin.
Eyðist fönnin og sjatnar hryggðin
um sumarmálin.

Situr álfur með óskahúfu
á gráu grjóti.
Gróðurnál í sinuþúfu
sunnan í móti.

17 Hannes Pétursson ÚR HEIMKYNNUM VID SJÓ

40 — brot —

*Kjalrák í grjóti
Kvika. Már yfir djúpi.
Þönglar og söl.
Svalvindar utan af Flóa.*

*Sjávarströnd,
Stundirnar líða
bláar eins og haflið
brúnar og grænar eins og sveitin.*

*Þessar fjörur sem ég geng
eru Furðustrandirnar mínar.*

18 Kristján frá Djúpálæk MARTRÖÐ

*Í bóli sínu brauzt um fast
á Bægisá
ein gríðka ung, sem Guðrún hét,
og greindi frá:
Mig dreymdi feigð míns festarmanns
og Faxa hans.*

*„Ég skildi eftir utangarðs
minn unga jó,
sá kemur seint, er krapíð drakk,
en kemur þó.
En nú skal ekki nokkurs spurt,
Ég nem þig burt.*

—
*Og Faxi okkur bæði ber,
að baki þú.
Það reifar tunglskin rifahjarn,
og riðum nú.
En skörin há að Hörgá er,
og haltu þér.”*

*Á milli fjalla mjöllin rauk,
og máinn leið.
Og dimmblár ísinn dundi við,
og dauðinn reið.
Og hattur lyftist hnakka frá,
í hvítt þar sá.*

19 Kristmann Guðmundsson BLÁBRÁ

*Myrkrið bláa í augum þínum
fyllti æðar mínar söng.
Gul birta lapanna,
reyský í salnum,
dynur margra radda,
en blá kyrrð hjá þér.
Myrkrið bláa í augum þínum
gaf hjarta mínu þögn.*

*Vina mín, Blábrá,
brosin í feluleik á vörum þínum,
og söngnum um munninn unga,
munninn þinn mjúka,
svara bláar hörpur í hjarta mínu,
svarar blátt myrkrið í ljóma augna þinna*

20 Steinn Steinarr ÚR TÍMANUM OG VATNINU

7

*Himinninn rignir mér
gagnsæum teningum
yfir hrapandi jörð.*

*Dagseldur ljós,
í kyrrstæðum ótta
gegnum engil hraðans,
eins og gler.*

*Sofa vængbláar hálfnætur
í þakskeggi mánans,
koma mannstjörnur,
koma stjarnmenn,
koma syfjuð vötn.*

*Kemur allt
kemur ekkert,
gróið bygjandi maurildum,
eins og guð*

Guð.

21 Jón Helgason ÚR ÁFÖNGUM

*Kögur og Horn og Heiljarkvík
huga minn seiða löngum;
tætist hið salta sjávarbrim
sundur á grýttum tóngum;
Hljóðabunga við Hroillaugsborg
berðir á stríðum söngum,
meðan sinn ólma organleik
ofviðrið heyr á Dröngum.*

22 Halldór Laxness PLÁSSID

*Lángt fyrir handan hafið salta gróa,
þar himir pláss á bökkum úfins sjávar,
þar flökta guði sviftir menn og mávar,
móðirin vakir í tómthúsinu lága.*

*Þarna er ein snót sem þekkti ég dáltið fyrrum,
þessari hef ég sofið á armi stundum.
Í ást og hatri úng við saman undum.
Nú andvarpar hún föi á beði kyrrum.*

*Hún ris á fætur fátæk undir morgun.
Fúlslegir vindar blása í kaupstað slíkum,
þeir elska rifur á fátæklegum flíkum
þess fólks sem stritar og sér þó aldrei borgun.*

23 Snorri Hjartarson Á Gnitaheiði

*Sá ég ei fyrr svo fagur-
fjöllitan dag; nýr
snjór í grænu grasi; rauð
og gul lauf í snjónum,
fellið ris úr ryðbrúnum trjánnum mjall-
rekið og blátt, stál-
gjátt og silfurhvitt: söng-rún
á sverð-tungu. Myrknættið skriður
úr höll hins glóðrauða gulls. Hver
gengur til vigs í slóð þess? dagur, ó lífi!*

24 Jón úr Vör UNDARLEGUR DRAUMUR

Þessir undarlegu draumar

Mér þótti sem grös morgunsins
væru enn dögguð,
uppúr myrkvum sverði,
þar sem augu mín krupu,
spretta þetta eina blóm.

En um leið og það snerti augu mín
varð einnig það
að tveimur fagnandi augum,
sem áttu brýnt erindi við mín.

Og enn
— það var eins og væri enginn tími —
var ósk mín orðin að ungri stúlkunni
og ég var maður.

Þú þú
þú ert þessi undarlegi draumur.

Síðan bý ég við stöðugan ótta
haldinn þeirri hræðilegu vissu,
að ef augu mín hvíli ekki
stöðugt á þér
sért þú ekki lengur til,
heldur aðeins moldin
í höndum mínum.

25 Tómas Guðmundsson Við vatnsmýrina

Ástfanginn blær í grænum garði svæfir
grösin, sem hljóðlát biðu sólarlagsins.
En niðri í mýri litla lóan æfir
lögin sín undir konsert morgundagsins.

Og úti fyrir hvíla höf og grandar,
og hljóðar öldur smáum bárum rugga.
Sem barn í djúpum blundi jörðin andar,
og borgin sefur rótt við opna glugga.

Og þögnin, þögnin hvíslar hálfum orðum. —
Hugurinn minnst söngs, sem löngu er dáinn.
Ó, sál mín, sál mín. Svona komu forðum
sumurin öll, sem horfin eru í bláinn. —

Ó blóm, sem deyið. Björtu vökunætur,
sem bráðum hverfið inn í vetrarskuggann.
Hvers er að biða? Hægt ég ris á fætur,
og hljóður dreg ég tjöldin fyrir gluggann.

26 Jón úr Vör ÚTMÁNUDIR

úr Þorginu — brot —

Og manstu
eitt kvöld undir rökkur
þú stóðst í fjöru með lóstru þinni,
bið horfðuð með ugg á frosna hlunna,
út á fjörðinn,
till himins, —
þið áttuð von á litlum báti fyrir eyrarodda,
en hann kom ekki.

Og rökkrið varð að þungu myrkri með veðurhljóði,
þögn
og tárur í kodda,
og þú sofnaðir einsamall í of stóru rúmi.

27 Þorsteinn frá Hamri HELLISMENN

Stígum af hestum vorum
vænastakkur fjögramaki þiðrik einkur
dofinsfjöll þegja að baki
og hjörta vor hlaðin kurt

allt
rennur í eina lygnu;
bláskyggnd fiskivötn hljóð heiðin
og einsemd vor

höfum gát
því vera má að senn renni upp mikil stund
leggjum reiðtygi vor á eina þúfu saman
gerum oss glatt kvöld góða nótt og gunnreifan dag saman.

28 Jóhann Hjálmarsson SÓL OG HRAFN

Eldleg sól jarðar skín þér í dag.
Götur og torg færast nær. Þér er tilhlökkun
að nema líf borgarinnar, kyrrðina eftir nóttina,
eftirvæntingu hádegisins. Hús og tré koma í ljós
eins og þoku létti, fólk og blár himinn
mæta augum þínum og milli gangstéttarhelina
fara skordýr á stjá. Í velðibjöllu og hrafn
sérðu andstæður, hvít og svart, dag og nótt.
En sú rödd sem er hljómest er krunk hrafnans.
Það var fyrsta hljóð morgunsins og þegar kvöldar
breiðist hamur hans yfir jörðina uns sól ris
og boðar nýjan dag langra skugga.

29 Þorgeir Sveinbjarnarson GENGID HJÁ GARDI

Hátið í dalnum.
Í holti sunnan við ána
er einhver á ferð.

Það er gleðin.

Það getur ei verið nein önnur,
svo léttstíg er hún.
Í læknum er dillandi hlátur
og bros yfir bænum.

Bara hún komi nú heim.
Nei, hún fer

fyrir neðan tún.

30 Tómas Guðmundsson Í VESTURBÆNUM

— brot —

En sóldaginn sumarlangan
fer saltlykt og tjöruangan
um ströndina víða vega.
Úr grjóttinu gægist rotta
og gömlu bátarnir dotta
í naustunum letilega.

En áður en sól skín á sjóinn
er síðasti karlinn róinn
og lengst út á flóa farinn.
Þar dorgar hann daga langa,
með dula ásýnd og stranga
og hönd, sem er hnytt og marín.

31 Jónas Hallgrímsson GRÁTITTLINGURINN

— brot —

Ungur var ég og ungir
austan um land á hausti
laufvindar blésu ljúfir,
lék ég mér þá að stráum.

Ég fann á millum fanna
í felling á blásvelli
lófalaga við þúfu
litinn grátittling sýta.

Flogið gat ekki hinn fleygi,
frosinn niður við mosa.
Augunum óttabljúgum
á mig skaut dýrið gráa.

32 Steinn Steinarr ÚR TÍMANUM OG VATNINU

13

Í sólhvítu ljósi
hinna síðhærðu daga
þyr svipur þinn.

Eins og tálblátt regn
sé ég tár þin falla
yfir trega minn.
Og fjarlægð þin sefur
í faðmi minum
í fyrsta sinn.

33 ÚR SÓLARLJÓÐUM

(Kvæði frá 13. öld
sem segir frá
dauða manns og fór
hans inni aðra til-
veru. Hófundur er
óþekktur.)

— bort —

Sól ek sá,
sanna dagstjörnu,
drúpa dynheimum í;
en Heljar grind
heyrðak á annan veg
þjóta þungliga.

Sól ek sá
setta dreyrstöfum;
mjök var ek þá ör heimi hallr;
máttug hon leizk
á marga vega,
frá því er fyrri var.

Sól ek sá, —
svá þótti mér
sem ek sæja göfgan guð;
henni ek laut
hinnta sinni
aldaheimi í.

Sól ek sá, —
svá hon geislaði,
at ek þóttumk vættki vita;
en gyfjar straumar
grenjuðu annan veg,
blandnir mjök við blóð.

Sól ek sá
á sjónum skjálfandi
hræzlufullr ok hnipinn,
því at hjarta mitt
var harðla mjök
runnit sundr í sega.

34 Einar Benediktsson ÚTSÆR

— brot —

Til þín er mín heimþrá, eyðimörk ógna og dýrðar,
ásýnd af norðursins skapi í blöðu og stríðu.
Hjá þér eru yngstu óskir míns hjarta skirðar.
Útsær — þú ber mér lífsins sterkustu minning.
— Ég sé þig hvíla í hamrafanginu viðú;
ég heyri þig anda djúpt yfir útskaga grynning.
Ótsinn og mildin búa þér undir bránni;
þú bregður stórum svip yfir dælitíð hverfi,
þar lendingarþáran kveðst á við strenginn í ánni,
en upplit og viðmót fólksins tekur þitt gervi.

35 Því dagar sólna uppi um unaðsnætur,
þá eldist ei líf við blómsins né hjartans rætur.
— Hafkyrrðin mikla leggst yfir látur og hreiður,
en lágeislinn vakir á þúsund sofandi augum.
Á firðinum varpar öndinni einstöku reyður,
og uppi við land kasta sporðar glampandi baugum.
Báruraddir í vogavöggunum þegja.
Ein vísa er aðeins hvísluð niðri í ósi.
Tíminn er kyrr. Hann stendur með logandi ljósi
og lítast um eftir hverju, sem vill ekki deyja.

36 En stoltastur ertu og stærstur í roki á haustin.
Strandmölin grýtir landið. Þú sellist í naustin.
Skýin, þau hanga á himninum slitin í tótra. —
það hriktir í bænum, eins og kippt sé í fjötra.
— Þá bryðurðu gaddinn við grúfandi bátastefnin.
Grunnsjórinn beljar um voginn, svo jarðirnar nötra.
En hafáttin er í húmi og blikum til skipta;
hún hleypir skammdegisbrúnum fól undir svefninn.
Þá hamastu, tröllið. Í himininn viltu lyfta
hyljum þins eigin dýpis og álögum svipta.

37 Matthías Johannessen VIÐ ÁRMANNSELL

Hvítir skaflar setjast síðla að
í sumardökkum vængjum fjalts og rjúpu
og skuggar landsins tína blað og blað
af birkigreinum, heiðin fyllist djúpu

myrkri, en hægt, og aðeins undir kvöld,
því enn er vetur fjarri dagsins bláma
og sólin skin, þó hún sé kvíðaköld
og kembir rauðar fléttur hrauns og gráma.

Úr efstu drögum rennur safnið, sér
að sólin bregst nú fölu lyngi og grasi,
og þreyttir stinga gangnamenn úr glasi:

þeir koma í byggð með haust í hverju spori
hófadyn í eyrum — jarmið sker
kvöldsins þögn með kiló af hornu vori.

38 Ólafur Jóhann Sigurðsson MÁLTÍÐ Á ENGJUM

— brot —

Við setjumst á bakka sem blámar af umfeðmingsgrasi,
en blærinn flytur að vitum ísúran þef
úr stararkeldum og straumlausum hornsilalænum.
Við strjúkum af okkur erfiðissveitann og litum
til hólma og hvamma, til álfthjóna með unga
á eyrarkorni, og hafa fengið sér blund.
En handan vatnsins sviður í sólbreyksjumóðu
síbungótt hraunló og lágvaxin birkikjörr.

39 Hannes Pétursson JÓN AUSTMANN RÍÐUR FRÁ REYNISTADARBRÆÐRUM

Langt heim til manna, myrkar hriðar og ströng
mörg vötn tálma leiðum, hann kvað, við blóðum
þó dauflæg sé vistin; drjúg munu hraunin og breið
en dreifður reksturinn; þó er böll ef við gistum
hinzt hér á Killi.

Liðu dægur og dimm
dundu veður á tjald. Fannbarðar kindur
norpuðu í gjótum, klárar himdu í höm
hraktir og svangir. — Þó ei mér til byggða skili
skal freistað að leita manna, því nú er nóg
nauð okkar orðin, hann mælti. Geig sló að hinum
er fór hann. Þeir blóu. Svo tygjaði hann tröllaukinn hest
hjá tjaldinu, kvaddi, var horfinn í sama bili.

Hann fann brátt stórvíðrið æsast, yfirfrandi slá
isköldum eljum í vit sín, magna sér kraft
og þrautseigju, vekja útsjón um bjarta byggð
breiða dali með sólskin á hverju þilli
en fann það líka binda sig böndum við þá
sem blóu í tjaldinu, sterkum, mörgum, og von
þeirra um líf eins og þunga á herðum unz varð
þeirra líf allt.

Hann reið yfir hraunin og loks
er klárinn nam staðar þar dunaði í djúpum hylli
dimm fljót sagði hann glaður: ó byggð, ó líf!
Reið áfram til norðurs. Hraustlega hélt um taum
sú hönd sem fannst dauð og ein niðri Blöndugili.

40 Steinn Steinarr ÚR TÍMANUM OG VATNINU

10
Frá vitund minni
til vara þinna
er veglaust haf.

En draumur minn glóði
í dulkvíkri báru,
meðan djúpið svaf.

Og falin sorg mín
nær fundi þínum
eins og firóblátt haf.

41 Nína Tryggvadóttir SPHINX

Glitrandi lauf
við guftrauðan himin
og blíkandi haf

— — —
Í fjótbláum skugga
fossandi æða
lauztu yfir mig og sagðir:
Sphinx, ég skil þig ekki,
vitund mín tynist
í hyljúpum titring,
sem um þig fer.

— — Ég sagði þér aldrei
leyndardóm lífsins,
þú vissir það ekki
að snerting þín fæddi
hinn dularfulla neista
í djúpinu milli okkar
sem er lífið sjálft.

42 Matthías Johannessen Ó, ÞETTA VOR

Enginn ótti við hretið
sem læddist inn í líf okkar
eins og náladofi, lagði svarta skugga
á heiðar, en nú:
þytur um kjörr, lyng leyst
úr álögum hvítra skafli, birkið
réttir fram grænfringraðar hendur,
sól þýðir auga hrauns og heiða,
ár skriða úr hvítu hiði —

43 Jóhann Sigurjónsson ODDYSEIFUR HINN NÝI

Svíkult er seiðblátt hafið
og sigling afar löng.
Einn hlustar Oddyseifur
á óminnisgyðjunnar söng.

Marmarahöllin heima.
Ég húmdökku skuggana sá
mæna eins og andvaka augu
út á hinn dúnmjúka sjá.

Höllin er löngu hrunin
hásetið orpið sand.
Það bar enginn kennsl á beinin
sem bygjan skolaði á land.

44 Steinn Steinarr ÚR TÍMANUM OG VATNINU

1
Tíminn er eins og vatnið
og vatnið er kalt og djúpt
eins og vitund mín sjálfs.

Og tíminn er eins og mynd,
sem er máluð af vatninu
og mér til hálfis.

Og tíminn og vatnið
renna veglaust til þurrðar
inn í vitund mín sjálfs.

45 Jón úr Vör SNÚRUSTAURINN OG HAMINGJAN

Hamingjunnú má líkja við afbrýðissama konu
sem hefur gefið þér ást sína og líkama sinn
og alið þér börnin með kvöllum —
Fyrr eða síðar velur þú á milli konunnar og orðsins,
og sæði þitt fellur í grýtta jörð.
Atlot þín gefur þú snúrustaur bernsku þinnar
á beru holti þar sem vindarnir blása
og seita hafsins er orðin þurr í moldinni.

Snúrustaurinn hefur engar rætur
og er smíðaður í kross
og þar muntu loks uppfestur í ómurleika
karlmennskunnar
til að gráta, gráta þínum ófrjóu tárur,
þegar orðið, þegar einnig orðið hefur
svikið þig.

46 Tómas Guðmundsson ÞJÓÐVÍSA

— brot —

Ég hélt ég væri smámei og hugðist vera til
eins og hitt fólkið um bæinn.
Og vorið kom og glóði um glugga mína og þil
allan guðslangan daginn.

Og sextán ára varð ég á vegi hins unga manns.
Þá lá vorið yfir sænum.
Og sumarnætur margar ég svaf í örmum hans.
Ég var sælust allra í bænum.

Og seinna vissi ég betur, að birtan hverfur ótt
og brosin deyja á vörum,
því seinna hef ég vakað við sæng hans marga nótt.
Þeir sögðu hann vera á förum.

Þá talaði hann oft um hið undarlega blóm
sem yxi í draumi sínum.
Og orð, sem gáfu tungu hans töfrabjartan róm
urðu tár í augum mínum.

En systur mínar, gangið þið stillt um húsið hans
sem hjarta mitt saknar.
Ég er dularfulla blómið í draumi hins unga manns
og ég dey, ef hann vaknar.

47 Snorri Hjartarson ÞAÐ KALLAR ÞRÁ

— brot —

Þú hlustar, heyrir þung
högg gjalla, sleggjur rísa, falla ótt
og fast og hátt, og belgi þjóta, blása
í brimsog rauðra loga, þjöl og töng
gæla við stál, en heitar eggjar hvæsa
í herzlupró.
Og bergmálsöldur blóðs þíns falla, rísa,
og brjóst þitt drekkur affsins grý.

48 Jón Helgason ÚR ÁFÖNGUM

Liggur við Kreppu lítil rúst,
leiðirnar ekki greiðar;
kyrja þar dimman kvæðasón
Kverkfjallavættir reiðar;
frið var í draumi fjallþjófs
farsældin norðan heiðar,
þegar hann sá eitt samfellt hjarn
sunnan til Herðubreiðar.

49 Ólafur Jóhann Sigurðsson LEIT

— brot —

Í nótt flugu fuglar til suðurs
og fylltu myrkrið þyt.
Nú gránar haginn af hélu
og heiðin ber rauðan lit.

Um sefa þinn svifar trega
— sóttir þú langt yfir skammt?
Hrimið fellur á hár þitt,
en haldið skal áfram samt.

50 Omar Khayyam RUBÁIYAT

VII

Kom, fyll þitt glas! Lát velta á vorsins eidd
þinn vetrarsnjáða yfirbótarfeld!
Sjá, Tíminn það er fugl sem flýgur hratt,
hann flýgur máske úr augsyn þér í kveld!

Magnús Ásgeirsson þýddi.

51 Þorsteinn frá Hamri ADKOMA

Minjar um mannavist
blótsyrði og tár
innan um stráin.
Eitt tún gróió.

52 Jóhannes úr Kötlum AUGNABLIKSMYND

Þegar sólin skin á mig nakinn
í grænni brekku
og tært bergvatnið líður hjá
þá er sólskinið í mér
og ég í sótskininu
grasið í mér
og ég í grasinu
vatnið í mér
og ég í vatninu
og dauðinn er ekki til:
í óviti alvitundarinnar
skin ég og græ og líð fram
frá eilífð til eilífðar.

53 Kristmann Guðmundsson NAFN ÞITT

— brot —

Nafn þitt er mær.
Björt af söng og yndi birtist þú á vegi mínum
þú komst til mín í eyðimörk hinnar illu þagnar
og gafst mér himinblámann að drekka.
Óafvitandi, eins og heigimynd,
snertir þú mig höndum þínum læknandi,
og blóð upprisunnar rann mér í æðar
af barnlega vankunnandi munni þínum.

Nafn þitt er hrund.
Björt af gáska og þrá birtist þú mér,
sói ertu og sunnanblær á hausti mínu,
uppspreftan í fjallbrekkunni,
línd djámosans.
og hve góðar eru hendur þínar, vina mín,
hendur þínar læknandi.
Óafvitandi, eins og heigimynd
snertir þú enni mitt og hjartastað.

Nafn þitt er kona,
Og úr draumnum um þig
skapaði maðurinn eilífðina.

54 Hannes Pétursson BÓLUGIL

*Klettagil þröngt með fossa er falla hátt
úr fjalli, brattar urðir, dumbrauð þil
lyngsyllur grænar, grös á hrjúfum stöllum
nú gengur ekki framur lotið skáld
til fundar við þig grýtta götuslóð.*

*Oft kom hann hér að liðnum löngum degi.
Í loðnum heiðarhvömmum einn hann sat
og kvöldið leið við dyn þinn, djúpa gil.*

*Hann greypti þína fossa er falla þungt
fjórir í hárrí röð af gneipum snösum
í stökur, þar sem beiskju og böli varpar
bláklappað innrím neðar orð af orði
rammauknu falli; þar sem heiftarhug
hendinga milli stöðugt styrkar, hraðar
steypa í fossum bragorð traust og forn.*

55 Halldór Laxness ÍSLENZKT VÖGGULJÓÐ

— brot —

*Ég skal vaka og vera góð
víninum mínum smáa,
meðan óttan rennur rjóð,
roðar kambinn bláa,
og Harpa syngur hörpuljóð
á hörpulaufið gráa.*

*Stundum var í vetur leið
veðrasamt á glugga;
var ekki eins og væri um skeið
vofa í hverjum skugga?
Fáir vissu að vorið beið
og vorið kemur að hugga.*

56 Þorgeir Sveinbjarnarson MÁHRET

*Vor
spáði landið
búið í klaka
með kuldatrefil um hálsinn.*

*Vor
fullyrti ljósið*

*og læddist krókloppið
um hráslagann.*

*Vor
stfamaði lambgrasið.
En norðannæðingurinn
sagði því að þegja.*

Það var ekkert vor.

57 Davíð Stefánsson KVÆÐIÐ UM FUGLANA

— brot —

*Sá einn er skáld er skilur fuglamál,
og skærast ljómar það í barnsins sál.
Hann saugar aldrei söngsins heigu vé.
Hann syngur líf í smiðjumó og tré.*

*Sá einn er skáld, sem skilur það og fann
að skaparinn á leikföng eins og hann
og safnar þeim í gamalt gullaskrín
og gleður með þeim litlu börnin sín.*

*Sá einn er skáld, sem þöguil getur þráð
og þakkað guði augnabliksins náð.*

58 Þuríður Guðmundsdóttir VONIN

*Veitzu
að vonin er til
hún vex
inn í dimmu gili
og eigir þú leið
þar um
þá leitaðu
á syflunum
og sjáðu
hvar þau sitja
lítill og veikbyggð
vetrarblómin
lítill og veikbyggð
eins og vonin.*

59 Hannes Pétursson Í VARPANUM

*Senn eru dagar sóleyjanna taldir
síbrstur blærinn gripur í tómt
þegar hann staldrar við næst til að bergja á bikar*

blómanna hér fyrir neðan, angandi skálum

þessarar brekku . . .

*Senn eru dagar sóleyjanna taldir.
Ég sé þig í anda fella kvíðatár
þegar þú finnur morgunkulið koma
koma inn um dyrnar, strjúka þér um brár.*

*Senn eru dagar sóleyjanna taldir.
Sumarið reyndist furðu stutt í ár.*

60 Jóhann Gunnar Sigurðsson ÓRÁÐ

— brot —

*Vindurinn þýtur og veggina ber,
Komdu til Hervarar kveðju frá mér
segðu henni Hervöru að hún sé stúlkan mín
biddu hana að geyma vel barnagullin sín.*

*Segðu henni Hervöru að ást mín lífi enn
en hjartað sé að þreytast og hætti víst senn.
Segðu henni Hervöru að signa mína gröf,
það verði mér látnum sú þægasta gjöf.*